

ENGLSKI SETER

Komerlin, Lorena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Karlovac University of Applied Sciences / Veleučilište u Karlovcu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:128:788180>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2023-06-06**

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
Karlovac University of Applied Sciences

Repository / Repozitorij:

[Repository of Karlovac University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
ODJEL LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE
STUDIJ LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE

LORENA KOMERLIN

ENGLESKI SETER

ZAVRŠNI RAD

KARLOVAC, 2019.

VELEUČILIŠTE U KARLOVCU
ODJEL LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE
STUDIJ LOVSTVA I ZAŠTITE PRIRODE

LORENA KOMERLIN

ENGLESKI SETER

ZAVRŠNI RAD

MENTOR: Tomislav Dumić, mag. ing. agr.
KOMENTOR: Nera Fabijanić, mag. ing. agr.

KARLOVAC, 2019.

PREDGOVOR:

Zahvaljujem se mentoru Tomislavu Dumiću, mag. ing. agr. te komentorici Neri Fabijanić, mag. ing. agr. za pomoć pri izradi ovog završnog rada.

Zahvaljujem se roditeljima i suprugu za potporu, razumijevanje i podršku tijekom mojeg studija, a posebno hvala mom sinu Ivanu koji je bio jedan veliki vjetar u leđa.

SAŽETAK

Engleski seter je čistokrvna pasmina koja se tradicionalno koristila za lov na sitnu divljač. Kroz desetljeća ta je funkcija postala sporedna te danas ima puno manji značaj. Iako se još uvijek koristi za lov, danas ga se koristi kao kućnog ljubimca ili pak za sudjelovanje u natjecanjima. Pasminu su do današnjeg oblika formirali dvoje uzgajivača, a kao početak službenog postojanja pasmine smatra se 19. stoljeće. Cilj ovog završnog rada je istražiti sve aspekte pasmine engleskog setera na temelju dostupne literature domaćih i stranih autora. Rad stoga obrađuje povijest i nastanak pasmine, način uzgoja, bolesti kojima je sklon, način korištenja u lovu i ostalo.

Ključne riječi: engleski seter, pasmina, lovački pas

ENGLISH SETTER

ABSTRACT

English setter is a purebred breed that has traditionally been used for hunting small wild animals and wild birds. Over the decades, this function has become subordinate and has a much smaller significance today. Although still used for hunting, it is used today as a pet or for participating in competitions. The breed has been formed by two breeders and as the official beginning of existence of the breed is considered the 19th century. The aim of this final paper is to explore all aspects of the English Setter breed based on available literature from domestic and foreign authors. Work therefore deals with history and of breed, breeding methods, diseases that it is inclined, hunting etc.

Keywords: english setter, breed, gundog

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJEST I NASTANAK PASMINE	3
2.1. Podrijetlo	4
2.2. Engleski seter u Americi	7
3. STANDARD ENGLESKOG SETERA	8
4. TEMPERAMENT, NARAV I ODNOS S LJUDIMA	11
5. SKRB I UZGOJ	13
6. BOLESTI ENGLESKOG SETERA	16
7. NAČIN I MOGUĆNOSTI UPORABE ENGLESKOG SETERA U LOVU	18
7. 1. Natjecanja i naslovi prvaka	20
8. ZAKLJUČAK	22
9. LITERATURA	23

POPIS PRILOGA

POPIS SLIKA

Slika 1. Seven English Setters by Edmund Henry Osthaus (19. st.)	4
Slika 2. Engleski seter	6
Slika 3. Engleski seteri u trku	10
Slika 4. Engleski seter u lovu na divlje ptice	17
Slika 5. Engleski seter na izložbi pasa	18

1. UVOD

Kinologija (grč. $\kappa\acute{\upsilon}\omega\nu$, genitiv $\kappa\upsilon\nu\acute{o}\varsigma$: pas) je znanost o uzgoju, selekciji i odgoju čistokrvnih pasa. Dio kinologije što se bavi lovačkim psima naziva se lovna kinologija, koja je ujedno i sastavni dio lovstva. Vrlo je dobro razvijena u Istri, koja je među kinološki najbolje organiziranim županijama u Hrvatskoj (KODELA, 2016). Pas je kralježnjak i sisavac, pripadnik porodice pasa (Canidae). Kaže se da je čovjekov najbolji prijatelj. Pas i čovjek imaju specifičnu vezu još od pradavnih vremena - smatraju se prvim pripitomljenim životinjama (već u kameno doba). Kroz povijest čovjek je selektivno uzgajao i razmnožavao određene vrste pasmina koje su služile kao "radnici" za širok spektar djelatnosti, između ostalog za lov. Od pasmina koje su se tradicionalno koristile za tu vrstu djelatnosti istaknuto mjesto ima engleski seter, koji je središnja tema ovog završnog rada. Dakle, spada u lovne pasmine, za što se prvenstveno i koristio od svog nastanka. I danas se koristi za tu svrhu, kao i za natjecanja i izložbe pasa, ali ponajviše se udomljuju kao kućni ljubimci, čemu pogoduje njegov prijateljski karakter - vedar je, aktivan, dobrog raspoloženja, idealan za obitelj. S obzirom na njihovu nekadašnju popularnost, broj registriranih engleskih setera u velikom je padu u posljednjih nekoliko desetljeća. S današnjim karakteristikama počeo je postojati tijekom 19. stoljeća, a ključnu su ulogu u tome odigrali dvoje uzgajivača - Laverack i Llewelin (HOTER, 2015).

Engleski seteri su bili posebno popularni u Velikoj Britaniji od 1960-ih pa do kraja 80-ih godina - registracije štenaca dosegle su brojku od oko 1500 štenaca godine 1974. (ANONYMUS, 2012). Godine 2012. engleski seter pojavio se na listi rizično ugroženih pasmina britanskog Kennel Club (American Kennel Club (AKC) ne vodi listu ranjivih pasmina) - te je godine registrirano samo 234 štenaca, a 2002. registrirano je njih 568 (RINCON, 2012). Podaci pokazuju pad za dvije trećine u broju registriranih štenaca u prvom desetljeću 21. stoljeća. Međutim, tijekom 2012. godine broj registriranih engleskih štenaca opet je porastao pa se pasmina našla na listi ugroženih pasmina kinološkog društva, na kojem se nalaze pasmine s od 300-450 registriranih štenaca. U 2015. godine registracije su pale na 289 što je rezultiralo povratkom na popis ugroženih pasmina 2016. godine. Po svemu sudeći, to je rezultat popularizacije nekih "egzotičnih" pasmina kao što su čivave (Chihuahua) i Haski (RINCON, 2012). Ipak, tome proturječi podatak da u Americi popularnost pasmine nije narušena (KEER, 2018). Isto vrijedi, primjerice, i za srodne pasmine poput irskog setera, gordon setera i retrievera. Vjerojatno se ovdje radi o specifičnim kulturološkim razlikama koje utječu na ovu statistiku - kad govorimo o psima „celebritya“, prvenstveno se odnosi na kućne

ljubimce. Ljudi će tako određene popularne pasmine uzimati za kućne ljubimce pa je na tom polju logično da će broj engleskih setera pasti pošto nisu atraktivni na taj način, a lov više nije popularan u tolikoj mjeri kao što je to bilo prije stotinjak godina. AKC je naveo da je 2011. bila „godina setera“ - svi tipovi setera, pa tako i engleski, dobili su na popularnosti.

Cilj ovog rada je predstaviti pasminu engleski seter, njenu povijest, karakteristike, specifičnosti, zatim kako se koristi u lovu, način dresure i uzgoja. Sve informacije za ovaj završni rad prikupljene su iz sekundarnih izvora - stručne literature direktno i indirektno vezane uz pasminu engleskog setera. Informacije su obrađene metodama deskripcije, analize, sinteze, dedukcije i kompilacije.

2. POVIJEST I NASTANAK PASMINE

Do 19. stoljeća postojalo je malo literature o klasifikaciji i pasminama pasa, a ono što se eventualno može istaknuti je rad *Sustav prirode* prirodoslovca Comte de Buffona iz 18. stoljeća u kojem je imenovao 35 pasmina pasa te ih klasificirao u pet skupina na temelju njihovog oblika i ponašanja. U 19. stoljeću broj opisanih pasmina već je porastao na 180, zaslugom Fitzingera koji ih je klasificirao prema fizičkim značajkama (COSTANTINO i DIGBY, 2007). Ubrzo nakon osnutka prvog Kinološkog saveza, svi su psi svrstani u dvije kategorije - sportski i nesportski. Od tada pa do danas klasifikacije su se mijenjale da bi danas Kinološki savez imao standarde za deset osnovnih skupina pasa, a to su: a) Ovčarski i stočarski psi, b) Pinčeri i Šnaučeri, Molosi i švicarski pastirski psi, c) Terijeri, d) Jazavčari, e) Špic i primitivni tip pasa, f) Psi tragači, goniči i srodne vrste g) Ptičari h) Retriveri, šunjkavci, psi za vodu, i) Psi za pratnju i igru j) Hrtovi. Klasifikacija pasmina je složena i temeljena je na podrijetlu i tjelesnim karakteristikama pasmina. "Svaki od originalnih klubova uzgajivača zadržava pravo definiranja standarda za vlastitu pasminu psa, ali svi klubovi koji su pridruženi F. C. I. - u (Međunarodni kinološki savez) predaju svoje standarde njima radi međunarodnog priznavanja" (COSTANTINO i DIGBY, 2007).

Iako danas većinu pasa ljudi uz sebe imaju kao kućne ljubimce i čuvare, oni su itekako mentalno i radno sposobni, ovisi o pasmini pasa za svaki pojedini rad (PUGNETTI, 1993). Iz tog razloga, psi su se kroz povijest pa do danas koristili i još se uvijek koriste za brojne poslove, među kojima je najučestaliji lov. To je zapravo i prva djelatnost u kojoj je pas služio čovjeku i iz kojeg je nastala današnja veza čovjeka i psa (bez obzira na propitivanje moralne ispravnosti vezane uz to, a za koju u ovom radu nema mjesta). Različite se pasmine koriste za različite vrste lova, a razlikuju se na temelju životinja koje se lovi (ptice, divljač, jata ptica, skupine divljači itd.). Od četrstotinjak registriranih pasmina od strane FCI, oko 150 su lovački psi (TUČAK i sur., 2003).

Engleski seter (eng. english setter, setting spaniel) spada u skupinu lovačkih pasa, a kao što im ime upućuje, matična im je zemlja Velika Britanija (COSTANTINO i DIGBY, 2007). Engleski seter je pas iz porodice setera, u koju još spadaju crveni irski seter, crveni i bijeli irski seter te crni i tamni gordon seter (STEAD, 2013). Riječ setter dolazi od sitting, što znači sjediti, a odnosi se na to da kada stoji izgleda kao da na pola sjedi u pointiranju (PUGNETTI, 1993). Vizualno je poznat po svojim crnim pjegama i mrljama. Ima poprilično zanimljivu i dugu povijest, iako se za službeni početak postojanja pasmine uzima 19. stoljeće (COSTANTINO i DIGBY, 2007). Prvi spomen ove pasmine nalazi se u povijesnom

dokumentu kojim nepoznati čovjek pod imenom John Harris davne 1485. godine jamči da će se za deset šilinga pola godine brinuti o psima pod nazivom “setting spaniels”, a koji imaju sposobnost traženja raznih vrsta ptica i divljači (setting spaniel = španijeli za otkrivanje i pokazivanje divljači). Naziv je kasnije skraćen na jednostavni *seter* da bi kasnije, u 19. stoljeću, zbog razlikovanja od drugih tipova pasa koji su nastali u istom razdoblju, dobio konačan naziv *engleski seter*. Tadašnji psi te pasmine su se ponešto razlikovali od današnjih - iako su se na jednak način služili repovima prilikom pretraživanja terena, kao i današnji, tada su, primjerice, imali znatno dulje noge.

Slika 1. Seven English Setters by Edmund Henry Osthaus (19. st.) Preuzeto s <https://i.pinimg.com/originals/f8/05/c5/f805c5d15cb500289c1f674db1cdf4e7.jpg>

2.1. Podrijetlo

U istraživanju o genetskoj diferencijaciji u psima, izvedene iz mikrosatelita i slijeda mitohondrijske DNA bila je, između ostalih, uključena i pasmina engleskog setera (PARRA i sur, 2018). Izvješće istraživanja uspoređuje povijesti pasmina sa genetskim odnosima između sljedećih pasmina: engleski seter, engleski pointer, njemački kratkodlaki ptičar, njemački oštrodlaki ptičar i bretonski španijel. Visoka genska raznolikost opažena u pokaznim pasminama sugerira doprinose genetski različitih pojedinaca, ali i da su ti pojedinci nastali od

istih predaka. Suvremeni engleski seter, za kojeg se smatra da je nastao od starošpanjolskog pointera, bio je prva pasmina koja se samostalno grupirala kada je koristila autosomalne markere i čini se da dijeli zajednički majčinski izvor s engleskim pointerom i njemačkim kratkodlakim ptičarem, bilo putem uobičajenih domaćih ženskih pasmina na Britanskim otocima ili preko ženki starošpanjolskih pointera koje su odvedene na britanske otoke u 14. i 16. stoljeću (PARRA i sur, 2018).

Iako se u brojnoj literaturi kao zemlja podrijetla pogrešno navodi Velika Britanija (zbog imena), to im je zapravo samo matična zemlja. Prvi seteri su nastali u Francuskoj u šesnaestom stoljeću. Nastali su križanjem španjolskog goniča i francuskog pointera (PUGNETTI, 1993). Otprilike u 19. stoljeću su formirali današnji izgled - "...lijepi, elegantni, brzonogi psi..." (COSTANTINO i DIGBY, 2007). Za taj konačni izgled su zaslužni dvoje uzgajivača. Prvi od njih je sir Edward Laverack koji je 1825. s parom setera Ponto (crno-sivo) i Moll (srebreno-sivo) iz čiste i priznate loze - dobio ih je od vlč. A. Harrisona koji ih je uzgojio i čuvao taj soj više od 35 godina pa se može reći da su takvi Seteri postojali već u zadnjem desetljeću 18. stoljeća (HOTER, 2015). Laverack ih je doveo u Veliku Britaniju i započeo program parenja koji je iznjedrio odlične rezultate - nastao je elegantan pas, specijaliziran za rad na terenu (lov) i kojeg je lako školovati. "Parenjem životinja u bliskom srodstvu dobivaju se vrline ili "pozitivne strane" neke pasmine..." (COSTANTINO i DIGBY, 2007). To ima i drugu stranu medalje jer se također može dogoditi da se takvim parenjem pojačaju postojeće mane pasa (ali, ne stvaraju se nove) pa tako može naslijediti određene bolesti tipične za ovu pasminu. Nakon prve izložbe pasa u Engleskoj sredinom 19. stoljeća, točnije u Newcastle-on-Tyne, engleski je seter bio iznimno popularan diljem Engleske. Drugi od uzgajivača, sir Purcell Llewelin, nastavio je kontinuitet uzgoja po navedenom programu (HOTER, 2015).

C. H. Raymond iz Morrisa Plainsa 1874. godine uveo je prvog engleskog setera nastalog iz Laverackovog uzgoja u Ameriku. Od Llewelinovog soja, čija se linija zasniva na Laverackovim najboljim psima nastao je poznati *American field trial setter* nazvan Count Noble (grof Noble). Taj je pas imao vrlo uspješnu karijeru na terenu - dobio je tridesetak naslova prvaka za rad na terenu i opisan je kao "nacionalni simbol onoga što je bilo sjajno kod ptičjih pasa". (HOTER, 2015)

Iako su oboje, Laverack i Llewelin, imali jednako ključnu ulogu u razvoju engleskog setera, Llewelinovo je djelovanje jače povezano s radom na terenu. Kako u Engleskoj, tako i u Americi, terenski odnosno radni tip i izložbeni tip engleskog setera izgledaju međusobno vrlo različito, iako se radi o istoj pasmini. Radni engleski seteri obično su manji, s manje dlake i

prepoznatljivim pjegavim krznom, za razliku od izložbenih. Izložbeni tip je teži u glavi, masi i dulje dlake. Upravo gusto, uredno krzno daje engleskom seteru otmjen izgled.

Godine 1938. engleski seter po imenu Daro iz Maridora koji tada nije još napunio ni godinu dana, osvojio je najbolje mjesto na izložbi u Westminsteru, a to mu je bila prva izložba. Sve do danas on je jedini Engleski seter koji je osvojio Westminster Best in Show (HOTER, 2015). Kao i sve pasmine setera, engleski seter danas ima nešto kraće noge nego što je imao u prošlosti, a to je posljedica specijaliziranog uzgoja za rad na travnjacima i strništima. Njegova uloga lovca se kroz 20. stoljeće postepeno izgubila. Ipak, još se koristi u SAD-u i Kanadi, ali samo jedna od dva tipa engleskog setera (tamo je podijeljena na dva tipa) - manji tip ciljano je uzgajan za lov i rad na poljima kao ptičar, dok se veći tip predstavlja na izložbama. Općenito, danas ga ljudi uzimaju kao kućnog ljubimca.

Slika 2. Engleski seter. Preuzeto s <https://s3.amazonaws.com/cdn-origin-etr.akc.org/wp-content/uploads/2017/11/17112407/English-Setter-Care1.jpg>

2.2. Engleski seter u Americi

Engleski seter najstariji je lovački pas na američkom tlu (FERNANDEZ, 2019). Njegova je popularnost bila izrazito velika nakon građanskog rata, a korištenje te pasmine u lovu ubrzalo je stvaranje temeljnih postavki tog sporta. Tržište za engleske setere u Americi oformilo se i jačalo, između ostalog zbog revitalizacije poslijeratnog gospodarstva. Pogodan faktor za ubranu ekspanziju popularnosti sportskog lova zasigurno je bio bujnost životinjskog svijeta u divljini što je rezultat dugog razdoblja mirovanja sportskog lova tijekom ratnih zbivanja. Razvilo se niz različitih novih poduzetničkih djelatnosti vezanih uz lov, kao primjerice lovni turizam. Uz ukus za skupo oružje i divlje avanture amerikanci su razvili poseban ukus za uvozne lovačke pse. Tada su u Americi čistokrvne pasmine bile rijetke iznimke. Mnogi čimbenici potaknuli su potražnju za uvozom, a takve pasmine postale su i svojevrsni statusni simbol. Natjecanja pasa na terenu posebno su potaknula njihovu popularnost te su se počeli uvoziti šampioni engleskog setera i pointera iz Europe.

3. STANDARD ENGLESKOG SETERA

Kada govorimo o seterima kao pasmini, njihova svrha je lov na divljač, traženje i pronalaženje ptica, pritom se koristeći svojim njuhom i pretraživanjem terena. Kada ih miris dovede do lovine, seteri "paze" na ptice dok se lovac ne približi. U kategoriju setera spadaju engleski seter, irski seter, irski crveni i bijeli seter i gordon (Škotski) seter. Sve do današnjih dana, četiri strukturne razlike četiri setera udovoljavaju terenu na kojem su izvorno lovili. Njihov zajednički cilj razlog je njihove sličnosti. To su četiri različite pasmine, unatoč činjenici da su irski seter i irski crveni i bijeli seter bili u jednom trenutku pronađeni u istom leglu. Još osamdesetih godina dvadesetog stoljeća ove su se dvije pasmine još uvijek smatrane jednom, a Irski kinološki klub ih je imao registrirane i izlagao ih kao jednu pasminu. Popularniji su bili psi koji su bili crveni u cijelosti (danas irski seter) pa su vlasnici zemljišta i drugi bogataši odabirali iz legla njih, na uštrb pasa koji su bili crveni i bijeli. Rezultat toga je bio da je irski crveni i bijeli seter bio vrlo rijedak i pred izumiranjem. Bilo je ozbiljnih pokušaja "oživljavanja" te pasmine 1940-ih, te najnoviji i najuspješniji u 1970-ima. Spašavanje crvenog i bijelog setera organizirali su namjenski uzgajivači i Irski kinološki klub koji je odabrao irske setere s pedigreima koji vode natrag do crvenog i bijelog. Nakon četrdesetak godina pasmina je procvjetala. Godine 1980. u Irskoj je napisan i prihvaćen standard i odvojen od irskog setera.

Irski seter ima AKC standard koji je priznat 1878. godine. Ovaj pas bio je vrlo tražen od strane ozbiljnih sportaša, a pasmina je poznata po eleganciji i izvanrednim sportskim sposobnostima. I irski seter i irski crveno-bijeli daju dojam sportske snage i profinjenosti.

Gordon seter (Škotski seter), čiji je AKC standard priznat 1884. godine, potječe iz Škotske i loza mu se prati unazad sve do početka 17. stoljeća. Popularan je među lovcima. Trag pasmine seže do uzgajivačnica četvrtog vojvode od Gordona po kojem je i dobio ime. Gordon je odgovarajuće veličine i snažnije građen. Ima najtvrdje kosti među seterima što mu dopušta da radi na tvrdom tlu. Odlikuje ga snaga i izdržljivost, ali ne i pretjerana brzina.

Ova četiri setera se gledaju kao "cjelina" s cjelokupnom slikom. Svaka od ovih pasmina mora se kretati lagano, naizgled bestežinski te biti sposobna za rad na terenu.

Standard pasmine Engleskog setera u SAD-u je potvrđen od strane AKC-a (American Kennel Club). Potrebno je naglasiti da se, kao i kod drugih pasmina, standard povremeno mijenja. Takve promjene iniciraju stručnjaci. Svako odstupanje od standarda treba smatra se manom kojoj treba pristupiti s ozbiljnošću, a prema stupnju utjecaja te mane na zdravlje i dobrobit psa te na njegovu sposobnost obavljanja svojeg tradicionalnog rada.

Diskvalificirajuće mane su pretjerana sramežljivost i agresivnost, također fizičke i bihevioralne abnormalnosti (ANONYMUS, 2009). U sljedećem poglavlju opisan je standard Engleskog setera na temelju službenog opisa standarda Engleskog setera Međunarodnog kinološkog saveza.

Engleski seter je snažne i vitke građe (PUGNETTI, 1993). Prosječna je visina mužjaka od 61-69 cm, a ženke od 60-65 cm. Težinom varira od 25-30 kilograma. Prosječni životni vijek mu je od 11 do 12 godina. Ima prilično dugu, uzdignutu glavu s naglašenim stopom. Lubanja mu je ovalna od uha do uha i po obliku upućuje na to da ima puno prostora za mozak unutar nje. Jako mu je izražena i definirana potiljna kost. Nos može biti crne ili smeđe boje, ovisno o boji krzna, a nosnice su mu podosta raširene. Njuška je umjereno debela, široka i poprilično četvrtastog oblika, a nos bi trebao biti jednak duljini lubanje od potiljka do očiju. Gornja i donja čeljust su mu jake i gotovo jednake duljine, sa savršenim, pravilnim i potpunim škarastim zagrizom - gornji zubi usko preklapaju donje i postavljeni su ravno na čeljust. Usne su mu dobro razvijene i nisu viseće. Uši su umjerene duljine, nisko postavljene i vise u urednim naborima uz obraze. Vrh ušiju je baršunast, a gornji dio prekriven finom svilenkastom dlakom. Engleski seter ima velike i sjajne oči koje variraju od svijetle boje lješnjaka do tamo-smeđe (što su tamnije, to bolje). Blagog su i ekspresivnog izraza, ovalnog oblika i nisu izbočene.

Dlaka služi kao pokrov tijela pasa, a može biti različite gustoće i dužine. Osim za zaštitu kože i tijela, ona može imati i druge funkcije. Npr. osjetilne dlake mogu psu poslužiti za snalaženje u prostoru, posebice noću. Dlaka otpada i raste, obnavlja se, a može biti jednobojna, dvobojna i trobojna (TUCAK i sur., 2003). Stanje zdrave dlake engleskog setera je glatka, svilenkasta, ravna, s dugim resama na grlu, stražnjim nogama i bedrima. Nalazi se u sljedećim bojama: crno-bijela, limunska-bijela, crvenkastosmeđa-bijela, bijela i smeđa, trobojna - crna, bijela, pepeljasta. Pjege i mrlje mogu biti gušće ili rijede. *Belton* je uobičajeni pojam koji se koristi za opis posebne vrste krzna Engleskog setera (naziv prema selu Belton u Northumberlandu). Ovaj izraz je skovan i raširen na temelju Lavarackove knjige o engleskom seteru.

Vrat mu je prilično dug, mišićav i mršav te blago izbočen na vrhu, is čistim rezom tamo gdje se spaja s glavom. Prema ramenima postaje veći i vrlo mišićav, ali elegantan.

Tijelo mu je umjerene dužine, leđa kratka i ravna, slabine široke, mišićave i blago izbočene. Prsa su mu duboko u grudima, vrlo dobra dubine i širine između lopatica. Rebra su dobro zaobljena, široka i dobro ojačana. Rep stoji u liniji sa leđima i srednje je duljine, ne doseže dalje od skočnog zgloba. Nije kovrčav, blago je zakrivljen, ali bez sklonosti da se uvija.

Pokrov počinje nešto niže od korijena repa, a dužinom povećava se prema sredini, a zatim se postupno sužava prema kraju; pokriva ga duga dlaka, svijetla, meka i svilenkasta, valovita, ali ne kovrčava. Živahan i nespretan u kretanju. Ramena su mu zakošena i čvrsta, laktovi blizu tijela, podlaktice ravne i vrlo mišićave s zaobljenom kosti. Prednje šape su mu dobro obložene, čvrste, s dobro zaobljenim prstima zaštićenim dlakama između njih. Stražnje noge i bedra mišićavi i izduženi, koljena pravilno savijena.

Kretanje engleskog setera je slobodno i graciozno, a istovremeno sugerira brzinu i izdržljivost. Slobodno kretanje skočnog zgloba pokazuje snažan pogon iz stražnjih nogu. Glava mu prirodno stoji visoko.

4. TEMPERAMENT, NARAV I ODNOS S LJUDIMA

Neke pasmine su neovisne i samovoljne, čak i ako ih je odgajala ista osoba od malih nogu; druge su sklone bliskom povezivanju s jednom osobom, a ravnodušni su prema svima drugima; neke izražavaju veliku naklonost prema obitelji kao cjelini. Ipak, pasmina kojoj pripada nije jedini faktor utječe na razinu bliskosti psa i čovjeka; npr. psi koji su odgajani u kući s ljudima oko sebe osjećaju se općenito ugodnije u društvu s ljudima i lakše se zblizavaju. Bitno je imati na umu da je svaki pojedinac na kojeg utječe puno različitih faktora.

Svaka jedinka psa temperament kao osobinu nasljeđuje, a odnosi se na uzbuđljivost i osjetljivost živčanog sustava (TUCAK i sur., 2003). Određuje se posebno kod svake jedinke prema načinu reagiranja na vanjske i unutarnje podražaje (npr. spolne žlijezde koje izlučuju hormone). Temperament se na temelju toga razvrstava u tri razine: 1. Izrazita živahnost, sangviničan temperament - brzo reagira na vanjski podražaj; 2. Umjereno živahan temperament - reagiranje na podražaje okoline u granicama normale, na poželjan način; 3. Miran, flegmatičan temperament - sporo reagira na vanjski podražaj i stoga se brzo deblja.

Za razliku od temperamenta koji se nasljeđuje, narav ili ćud je rezultat psihičkog stanja svakog pojedinog psa. Postoje dobroćudni i zloćudni psi. Dobroćudnost se određuje prema tome koliko je pas poslušan i privržen vlasniku - dobroćudan pas neće ugristi čovjeka, izuzev u slučaju samoobrane. Čak i kad ga nešto boli, on će to obznaniti lajanjem, ali ugriz će zadati tek u krajnjoj situaciji. S druge strane, zloćudan pas iskazuje nepovjerenje, neposlušnost i agresiju, kako prema ljudima, tako i prema drugim životinjama. Takve jedinke nisu prihvatljive za uzgoj pa ih se u pravilu isključuje.

Na temelju navedenog, engleskog setera možemo opisati kao psa normalnog temperamenta - vrlo je pitom, veseo, prijateljski raspoložen, ali osjetljiv. Ima brze reflekse. Vrlo je privržen i discipliniran, između ostalog jer je lako odgojiv - odgaja ga se strpljivo i s uvjeravanjem. Iako je karakterno dobar i pogodan za kuću ili vrt, ponekad može biti pomalo samovoljan pa rado napušta okućnicu i uživa u slobodnom kretanju (PUGNETTI, 1993). Zbog takvih karakteristika izuzetno je povoljan kao obiteljski pas koji je odličan prijatelj za aktivne ljude (voli prirodu i aktivnost pa treba i takve vlasnike). Osim što je privržen obitelji kojoj pripada, druželjubiv je i sa strancima, ali unatoč tome, dobar je pas-čuvar jer lajanjem upozorava da se stranac približava okućnici. U zatvorenom prostoru ponaša se vrlo poželjno - tih je i mirniji. S obzirom na njegovu ranije spomenutu zaigranost i povremenu samovoljnost, od malih nogu je potreban discipliniran trening i privikavanje na pravila, nakon čega u pravilu nema

problema s ponašanjem jer ga se vrlo lako dresira. Nalazi se na 37. mjestu u *Inteligenciji pasa* Stanleya Corena (COREN, 1995), što upućuje na iznadprosječnu inteligenciju (što se tiče raznih tipova rada te poslušnosti).

Slika 3. Engleski seteri u trku. Preuzeto s http://de.happybowwow.org/anglijskij-setter_default.htm

5. SKRB I UZGOJ

Štenci se moraju hraniti u malim količinama tri puta dnevno (COREN, 1995). Kad navrši starost od godinu dana idealno je hranjenje kvalitetnom psećom hranom dva puta dnevno, po mogućnosti svaki put u otprilike isto vrijeme. Potrebno je imati na umu da su skloni prejedanju i stoga lako postaju pretili - cijeli životni vijek ovog psa potrebno je pratiti njegovu prehranu i težinu. Pasmima voli "njuškati" za hranom i vrlo je uspješna u tome pa nije dobro ostavljati njemu primamljive prehrambene proizvode na dohvata ruke te treba koristiti odgovarajuće metode treninga kako bi se ga odvratilo od tog ponašanja. Pošto su skloni "žicati" hranu koja nije pseća hrana, često će dolaziti do članova obitelji (i drugih) za vrijeme obroka ili u bilo koje vrijeme kad uoče da se nešto jede. U tom slučaju, ukoliko se psu daje nešto za jelo, bitno je izbjegavati hranu kao što su čokolada, sušeno voće i orašasto voće jer u suprotnom pas može uginuti (pr. zatajenje bubrega).(STEAD, 2013)

Engleske setere je potrebno četkati barem jednom tjedno mekom četkom kako bi njihova prekrasna dlaka ostvarila puni potencijal (COREN, 1995). Također, treba koristiti metalni češalj s dugim zubima da bi se raspetljala zapetljana dlaka ili da bi se spriječilo njihovo zapetljavanje. Zapetljane dlake mogu biti neugodne za psa, a nakon što se određeno vrijeme ne sanira zapetljano područje, mogu izazvati probleme s kožom (upale, osjetljivost). Redovito skraćivanje dlake, posebice na području lica, stopala daje psu uredan izgled. Nokte je potrebno skraćivati jednom mjesečno. Povremeno je potrebno i kupanje kako bi se cijelo krzno očistilo od raznih nečistoća i nametnika.

S obzirom na njegov temperament i samo činjenicu da je lovački pas, evidentno je kako je za održavanje zdravlja ove pasmine izrazitno bitno redovito kretanje, odnosno vježba koja se sastoji od neke vrste igre, šetnje i trčanja i sl. Budući da njihove kosti i zglobovi možda ne dostignu punu zrelost sve do dvije godine života, najbolje je izbjegavati vrlo napornu ili presnažnu aktivnost kod štenaca i mlađih jedinki. Iako su vrlo energični na otvorenom i kad su u pokretu, smireni su nakon dovoljno kretanja. S obzirom na to da su prilično samovoljni kad je slobodno kretanje u pitanju i često vole zalutati, bitno je osigurati im odgovarajuću ogradu koja će ga ograničiti na prostor u kojem boravi (isto tako je potrebno da taj prostor ne bude skućen već dovoljno prostran). Kad su u zatvorenom prostoru, potrebno ih je nekoliko puta dnevno voditi na vršenje nužde, a moguće ih je istrenirati da sami odlaze van. Posebice je potrebno paziti na to kad su psi jer tada ne daju jasne znakove za nuždu pa će se dogoditi da nuždu obave u kući. U početku je najbolje voditi ih van na točno određeno mjesto gdje je

poželjno da vrše nuždu i nakon što obave, nagraditi ih poslasticom. Tako će naučiti da sami izlaze iz kuće na željeno mjesto i obave nuždu.

Engleski seteri su osjećajni i dobroćudni pa ih je bolje podučavati određenim poticajnim rješenjima umjesto kaznom. Vika i dreka ne pomažu. S vremenom će pas usvojiti sve što ga učite, ali treba mu dati vremena i trening provoditi redovito i biti dosljedan. Vrlo su intuitivni i pažljivi pa se kao prepuštaju svojim instinktima pa je važno rano početi s dosljednim treningom. Tečajevi dresure pomažu u tom procesu, a u isto vrijeme to iskustvo će zbližiti psa i vlasnika (STEAD, 2013). Kao štenci su posebno znatiželjni, kao uostalom i svi psi. Iz tog je razloga bitno držati vrijedne ili opasne predmete izvan dosega, kao i predmete kojima bi se mogli ozlijediti. Kada psić stigne u vaš dom, preporučljivo je provoditi što više vremena s njim i što manje ga ostavljati samim kako bi se postepeno priviknuo na novu situaciju. Prvih nekoliko dana i noći psići najčešće cvile, ali to nije ništa neobično. Druželjubivi su, osjetljivi i ne vole puno vremena provoditi sami pa ih treba već od kad su mali psići uključivati u obiteljske aktivnosti, nije dobro da stalno budu zatvoreni sami u dvorištu.

Što se tiče vodilice, u početku ih treba nabaviti nekoliko vrsta za potrebe treninga (STEAD, 2013). U pravilu, kraće vodilice se koriste za dresuru, a duže za šetnje. Ovratnik na koji se spaja vodilicu također je bitan - treba mu osigurati odgovarajuću veličinu kako psa ne bi stiskala i gušila. Najbolje je ovratnik ne ostavljati na vratu poslije šetnje kako ne bi došlo do nesreće - pas bi se mogao ugušiti u slučaju da se zapetlja.

Kao psići, engleski seteri nakon dva do tri tjedna života dobivaju prve mliječne zube. U to doba psići stalno nešto grizu i žvaču, između ostalog kako bi smanjili bol. Osim toga, to pomaže zubima da što prije izađu. Stoga ih čak treba poticati na to, a kako bi smanjili štetu na predmetima u kući i oko kuće, najbolje je bilo kupiti nekoliko predmeta/igračaka prilagođenih upravo za to. Svih 28 mliječnih zubi dobivaju do otprilike 8. tjedna i tada odmah počinju ispadati. Taj proces traje do sljedećih 4 tjedana. Odrasli psi dobivaju 42 trajnih zubiju, a svi bi trebali narasti do osmog mjeseca života (STEAD, 2013). U vrijeme kad počinju rasti trajni zubi, treba pratiti usnu šupljinu psa kako bi se uvjerali da trajni zub ne počne rasti preko mliječnog koji još nije ispao. U slučaju da se to dogodi, pas može patiti od jakih bolova i najbolje ga je odvesti veterinaru kako bi se taj problem otklonio. Općenito, kroz njegov životni vijek bitno je održavati higijenu zubi psa. Stoga ga od malih nogu treba privikavati na četkanje zubi, ali i na "žvakače" za pse, s čim ne bi trebalo biti problema jer ih psi vole (STEAD, 2013).

Sterilizacija je svakako korisna i za vlasnika i za engleskog setera. Obavlja se jednostavnim operativnim zahvatom kod veterinara. Nakon toga pas, bilo mužjak ili ženka, ne može više imati potomstvo (STEAD, 2013). Zahvat je preporučljivo obaviti što ranije zbog zdravlja psa, već oko osmog tjedna života. Benefiti su različiti, a posebice se tiču zdravlja psa - pas živi duže i s manje zdravstvenih poteškoća (npr. za ženku je manje izgledno da će dobiti rak dojke ili maternice te određene infekcije, a za mužjake je manje izgledno da će dobiti rak testisa). Također, pas je sretniji i manje agresivan te manje luta. Uz to dolaze praktični benefiti za vlasnika - nema označavanja prostora mokrenjem.

6. BOLESTI ENGLESKOG SETERA

Engleski seteri su psi koji nemaju puno karakterističnih zdravstvenih tegoba. Odgovorni uzgajivači nadziru svoj uzgojni fond zbog zdravstvenih problema kao što su displazija lakta i kuka i gluhoća. Pasma može iskusi nadutost koja je posljedica iznenadnog, po život opasnog poremećaj želuca, za kojeg bi vlasnici trebali naučiti koji su simptomi na koje treba paziti i što učiniti ukoliko se pojave. Potrebno je redovito provjeravati uši zbog znakova infekcije. Bolesti za koje je preporučeno napraviti testove su bolesti kuka, bolesti laktova, bolesti štitnjače i gluhoća (baer test). Pasma ima predispozicije za nekoliko bolesti, a detaljnije će biti opisane u sljedećem odlomku (GOUGH I THOMAS, 2004).

Dermatološki poremećaji su česti kod engleskih setera jer imaju vrlo osjetljivu kožu. Iako u nastanku ovih bolesti ulogu imaju nasljedni faktori, prehrana i okoliš također utječe na razvoj. Javljaju se češće u proljeće i ljeto.

Atopijski dermatitis za koji veće predispozicije imaju ženke u starosti od 6 mjeseci do 7 godina. Bolest se može javiti povremeno, odnosno sezonski, ali to nije pravilo. Ova bolest podrazumijeva preosjetljive reakcije na alergene iz okoliša. Bolest se smatra nasljednom, ali nije točno određen način nasljeđivanja. Simptomi uključuju svrbež, eritemu i sekundarne bakterijske infekcije (GOUGH I THOMAS, 2004).

Pasivni kronični pamfigus koji može biti naslijeđen kao autosomno dominantna osobina (GOUGH I THOMAS, 2004). Karakterizira ga razvoj lezija kao posljedicu infekcije uslijed genetske slabosti u desmosomima (GOUGH I THOMAS, 2004).

Pod bolesti mišića i kosti spada nekoliko bolesti kojima je sklon engleski seter, a najčešća od njih je displazija kuka koja je i inače vrlo česta bolest kod većeg broja pasmina. Različite deformacije kuka vode do nestabilnosti zglobova uz razvoj degenerativnih bolesti zglobova. Za razvoj bolesti zaslužni su genetski faktori, ali i vanjski faktori poput prehrane i kretanja. Različiti programi praćenja diljem svijeta postoje u namjeri da se smanji učestalost ove bolesti. Procijenjena nasljednost varira od 20-60%, ovisno o rasi, ispitanjoj populaciji i primijenjenim metodama (GOUGH I THOMAS, 2004).

Od neuroloških bolesti javlja se prirođena gluhoća - ova je bolest istražena i ispitana kod brojnih pasmina, a obično je posljedica djelomično ili potpuno nerazvijenog Cortijevog slušnog organa. Kod prirođene gluhoće znakovi su vidljivi već od rođenja; Lizosomska bolest - lipofuscinoza ceroida - autosomno recesivno nasljedna bolest, vrlo rijetka, a znakovi bolesti vidljivi u razdoblju od prve do druge godine života. Bolest je rezultat nemogućnosti

normalnih metaboličkih procesa zbog nedostatka enzima unutar lizosoma neuronskog tkiva. Dolazi do stanične disfunkcije i na kraju do smrti. Simptomi uključuju napadaje, demenciju, sljepoću, ataksiju i drhtavicu.

Bolesti oka: Ektropion - Everzija jednog dijela ili cijele margine kapaka koja dovodi do izlaganja konjunktivnog tkiva (GOUGH I THOMAS, 2004). U nekim slučajevima to stanje dovodi do konjunktivitisa, epifore i nedostatka prekornealnog suznog filma. Ovo je također predispozicija pasmine, a postoji vjerojatnost poligenskog nasljeđivanja; Everzija hrskavice noktirajuće membrane - Radi se o pomicanju hrskavice trećeg kapka, što može rezultirati kroničnim konjunktivitisom. Još jedna predispozicija pasmine, ali još se uvijek sumnja u nasljednost. Obično se javlja kod mlađih pasa; Generalizirana progresivna atrofija mrežnice - Degeneracija stanica mrežnice. Način nasljeđivanja za ovu bolest je nepoznat, ali kod većine pasmina postoji sumnja na autosomno recesivno nasljeđivanje. Različite pasmine su različito pogođene različitim tipovima ove bolesti. Ipak, svi slučajevi su bilateralni i napreduju prema sljepoći. Najraniji klinički simptom je noćna sljepoća, a dnevni vid se gubi kroz određeno vrijeme koje dosta varira. Dolazi do slabljenja retinalnih žila i hiperreaktivnosti tapetala. U kasnijim fazama stanje je često popraćeno kataraktom. Više od sto pasmina pati od ovog stanja, ali nije za sve jednako učestalo(GOUGH I THOMAS, 2004). Među starijim psima ove pasmine također su dosta česti specifični tipovi tumora, a neke su linije sklone i alergijama, posebice na hranu (STEAD, 2013).

Hipotireoza je bolest karakteristična za brojne pasmine, a radi se o bolesti štitnjače koja se može kontrolirati redovitim primanjem lijekova. Puknuće repa je ozljeda koja se često događa engleskim seterima zbog njihovog energičnog mahanja repom, odnosno udaranja njime po raznim predmetima. Ranu je potrebno adekvatno zbrinuti kako ne bi došlo do infekcije.

7. NAČIN I MOGUĆNOSTI UPORABE ENGLESKOG SETERA U LOVU

Engleski seteri su vrlo inteligentni i mogu se obučiti za obavljanje bilo kojeg zadatka, izuzev čuvanja stoke (COREN, 1995). Kao što je već napomenuto, u prošlosti više, a danas manje (u pojedinim dijelovima svijeta) koristio se kao lovački pas. U skladu s time, ima izvanredan njuh što mu omogućuje otkrivanje divljači i nekoliko sati nakon što je prošla (PUGNETTI, 1993). Od vrlina pogodnih za lovačkog psa ističe se još brzina, neumornost, želja za aktivnošću, snaga, pristupačnost svakom terenu (može pristupiti čak i npr. močvari), a također je otporan i na hladnoću i na vrućinu. Može se koristiti u svim vrstama lova, a posebice se ističe u lovu s lovcem- pojedincem.

Posvuda u svijetu pa tako i u Republici Hrvatskoj postoje pravilnici vezani uz lovne pasmine i način na koji se mogu koristiti za lov. U RH to je regulirano *Pravilnikom o pasminama, broju i načinu korištenja lovačkih pasa za lov* (ANONYMUS, 2010). Lovački su psi ovim pravilnikom definirani kao "...psi koji udovoljavaju potrebama za lov i imaju položen IPO." Također, psi koji se koriste za lov moraju biti registrirani kod Hrvatskog kinološkog saveza i/ili Hrvatskog lovačkog saveza. Postoji posebna kategorija koja se tiče lovnih pasa koji love na krvnom tragu, a to zahtijeva još jedan poseban položen ispit. U Hrvatskoj se lovne pasmine razvrstavaju u sljedeće skupine: terijeri, jazavčari, goniči, krvosljednici, ptičari, donosači divljači i dizači divljači. Sve pasmine pasa u RH se mogu koristiti cijele godine, izuzev goniča. Lovačke je pse zabranjeno koristiti u određenom periodu preko noći, točnije u razdoblju od dva sata nakon zalaska sunca do dva sata nakon izlaska sunca.

"Postoje dva zaista odlična psa ptičara: pointeri i seteri (...). Prototip engleskog pointera je visok, vitak pas s dugim nosom, sa širokim kosturom, mekanim pokrivom uši, čvrstom, tamnom njuškom. Engleski seteri su sve navedeno, ali s kovrčama." (TARRANT, 1994) Lovački psi u lovu na ptice vode lovca po terenu i love ptice čiji položaj detektiraju svojim čudesnim njuhom ("miracle nose"). Jednom kad pronađu pticu tada mirno stanu pokraj kako bi lovac mogao upucati pticu kada napokon izleti iz skrovišta (LAVERACK, 1872).

Koristi se za lov na divljač kao što su prepelice, fazani i tetrijeb. Prilikom rada, pas će loviti metodično tražeći miris svojeg plijena u zraku. Seteri love na velike udaljenosti na sustavan i metodičan način, u prvom redu koristeći se svojim njuhom (ROBERTS, 1978). Kada osjeti miris plijena u zraku, seter se neće uzбудiti već će se "zamrznuti" u nekoj vrsti polusjedećeg položaja. Nakon što na taj način ukaže na položaj ptice, tada po zapovijedi polako puže naprijed kako bi uznemirio ptice i potaknuo ih da izlete iz skrovišta. Danas se taj način lova

ponešto razlikuje od onog u 18. stoljeću: tada su u lovu sudjelovali jastrebovi na način da bi lovac otpustio jastrebove koji bi “zarobili” ptice u zraku. Kada je mreža konačno zamijenila upotrebu sokolova, seteri su se i dalje koristili za pronalaženje mjesta u kojem se skrivaju ptice. Sredinom sedamnaestog stoljeća oružje je postalo puno dostupnije svima, a takva “igra” pucanja na ptice postala je popularna razbibriga za veleposjednike (ROBERTS, 1978). Većina setera se rađa s prirodnom sklonošću prema lovu, a oni koji pokazuju posebno zanimanje za ptice obučavaju se posebno za to od malih nogu. Obuka se obično radi uz pomoć prepelica ili domaćih golubova. Miris divljih ptica seteri osjećaju u zraku pa glavu moraju držati uspravno i visoko i te slijediti miris stopala (ROBERTS, 1978). Prednost u lovu im je izrazita brzina i okretnost.

Kao što je spomenuto ranije u tekstu, postoje dva tipa engleskog setera, a to su terenski, odnosno lovački tip i izložbeni tip. Izgledaju podosta različito, iako spadaju u istu pasminu. Lovački tipovi su u pravilu manji, s manje bujnim krznom i imaju specifični i istaknutiji raspored mrlja na krznu. Obje od tih osobina su korisne na terenu: manje dlake olakšava skidanje raznih prljavština s njih, dok boje na dlaci omogućuju lakše uočavanje (ANONYMUS, 2013).

U Americi, za razliku od Europe, javni lov je i dalje vrlo važna tradicija u sportu. U razdobljima kada je lov dozvoljen na javnim prostorima povećava se i potreba za lovačkim psima. Lov je, primjerice u Velikoj Britaniji vrlo skup i teško je ostvariti pravo na lov što čini lov aktivnošću za privilegirane. Stoga u SAD-u ima mnogo više raznih natjecanja i treninga nego u Europi. Unatoč tome, sklonosti i želje mijenjali su se tijekom desetljeća, što je i logična posljedica brojnih promjena kad govorimo o lovu i pasminama. Primjerice, kada je 1884. osnovan American Kennel Club, navedeno je samo devet čistokrvnih pasmina - retriever zaljeva Chesapeake, klamber španijel, engleski seter, gordon seter, irski seter, irski vodeni španijel, engleski pointer, saseks španijel i koker španijel. U 2017. godini American Kennel Club izdao je evidenciju za 190 različitih pasmina, što je povećanje od 2011 % - jednostavno postoji puno veći izbor pasmina.

Slika 4. Engleski seter u lovu. Preuzeto s <https://i.pinimg.com/originals/ae/65/4b/ae654b111bec4024a71905af8f8aff89.jpg>

7. 1. Natjecanja i naslovi prvaka

Kad se uspoređuje s drugim pasminama, engleski seter ima malo naslova tzv. Dvostrukog prvaka. Kennel Club dodjeljuje naslove prvaka u četiri kategorije koje mogu osvojiti natjecatelji koji se natječu u Velikoj Britaniji. To su Show Champion (Sh Ch) koji se dodjeljuje psima koji su osvojili tri Challenge certifikata (CC) koja su dodijelili tri različita suca, s tim da su najmanje jedan CC osvojili nakon 12 mjeseci starosti. Prvak (Ch) je naslov

koji su stekli psi koji su osvojili naslov Show Champion te nagradu za rad, Diplomu za zasluge ili potvrde o radu (Working Gundog Certificate); Prvak natjecanja radnih pasa (Field Trial Champion) znači da je pas osvojio nagradu za Pointera ili Setera u kategoriji Open Stake ili dva prva mjesta pod dva različita suca A vijeća. Open Stake natjecanje je natjecanje u kategoriji u kojoj mogu sudjelovati svi psi, za razliku od primjerice Limited opet u kojoj mogu sudjelovati samo kvalificirani psi. Sudjelovati mora biti najmanje 16 natjecatelja.

Engleski seter pod imenom "Grofica" (Countess) bio je lovački pas koji je ikada osvojio titulu dvojnog prvaka. Njezin je uzgajivač bio Laverack, koji ju je prodao Samu Langu; on ju je potom predao Llewelinu, a pod njegovim je imenom ušla u natjecanje.

Slika 5. Engleski seter na izložbi pasa. Preuzeto s <http://www.nattaset.com/kamu/kamu22082010.jpg>

8. ZAKLJUČAK

Nakon pomnog pregleda i analize sve dostupne literature o pasmini engleski seter, u ovom preglednom radu selektirane su i sistematski organizirane sve informacije o nastanku, povijesti, standardu, uzgoju, bolestima, radnim potencijalima pasmine i ostalo. Rad može poslužiti budućim istraživačima kao baza za daljnja istraživanja pasmine, kao i uzgajivačima, lovcima i “običnim” vlasnicima. Engleski seter je pasmina koja ima dugu povijest i tradiciju. Nastao je križanjem španjolskog goniča i francuskog pointera. Iako je najstariji zabilježeni spomen ove pasmine još iz 15. stoljeća, s karakteristikama kojima nam je poznat danas počeo je postojati tijekom 19. stoljeća, za što su najzaslužniji dvoje uzgajivača, Laverack i Lawellin. U istom razdoblju prvi engleski seter izvezen je iz Europe u Ameriku gdje je kao lovački (i izložbeni) pas postao veliki hit, ponajviše zbog iznenadnog rasta popularnosti lova na divlje životinje. U skladu s činjenicom da je lovački pas, treba puno kretanja i boravljenja na otvorenom. Potreban je redovit i discipliniran trening od malih nogu. Iako u usporedbi s drugim pasminama nemaju puno bolesti koje su im karakteristične, imaju nekoliko skupina poremećaja kojima su sklони. To su neke vrste dermatoloških poremećaja, bolesti oka i neurološke bolesti. Osnovna je karakteristika engleskog setera ta da je lovački pas, u pravilu specijaliziran za lov na pernatu divljač. Ima odličan njuh, brz je i spretan, a lovi na specifičan metodičan način. Osim za lov, engleski seter je s obzirom na karakteristike vrlo primjeren za kućnog ljubimca zbog veselog i živahnog karaktera, privrženosti i discipliniranosti.

9. LITERATURA

1. ALEGRO, A., M. BABAN, LJ. BEDRICA, I. BOŠKOVIĆ, V. CESAR, S. CVETNIĆ, H. LEPEDUŠ, Z. TUCAK, A. TOMAŠKOVIĆ, T. WIKERAUSEN (2003). Lovna Kinologija, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet u Osijeku, Osijek, str. 2- 68.
2. ANONYMOUS (2009): Federation Cynologique Internationale - English setter standard: <http://www.fci.be/Nomenclature/Standards/002g07-en.pdf> Pristupljeno 2. 4. 2019.
3. ANONYMOUS (2010):Pravilnik o pasminama, broju i načinu korištenja lovačkih pasa za lov NN 143/2010.
4. ANONYMOUS (2012): Save our English setters. U: Country life. <https://www.countrylife.co.uk/out-and-about/sporting-country-pursuits/save-our-english-setters-10931> Pristupljeno 6. 4. 2019.
5. ANONYMOUS (2013): Bird Dog Breeds. U: Pheasants Forever. <https://web.archive.org/web/20130514085727/http://www.pheasantsforever.org/page/1/dogbreeds.jsp>
6. ANONYMOUS: Dog Breeds. American Kannel Club www.akc.org/dog-breeds/english-setter/ Pristupljeno 29. 3. 2019.
7. CANON, J., S. DUNNER, S. MENDEZ, D. PARRA (2008): Genetic differentiation in pointing dog breeds inferred from microsatellites and mitochondrial DNA sequence. Project: Genetics in (pointing) dogs. Animal Genetics 39(1):1-7.
8. COREN, S. (1995): The Intelligence of Dogs: A Guide to the Thoughts, Emotions, and Inner Lives Or Our Canine Companions, Bantam Books, New York str. 15- 80
9. COSTATINO, M., H. DIGBY (2007): Psi - knjiga za odgoj njegu i pasmine pasa, Veble commerce, Zagreb, str. 5- 256
10. FERNANDEZ, A. (2019): The English Setter – America’s Oldest Gundog. U: The Canine Chronicle. Preuzeto 24. 3. 2019. <https://caninechronicle.com/current-articles/the-english-setter-americas-oldest-gundog/>
11. GOUGH, A., A. THOMAS (2004). Breed predispositions to disease in dogs and cats. Wiley-Blackwell, New Yersy str. 68- 221.
12. HOTER, R. (2015). Sporting dogs in art. U: The Canine Chronicle. Preuzeto 20. 3. 2019. s: <http://caninechronicle.com/current-articles/sporting-dogs-in-art/>

13. KEER, T. (2018): English Setters, the Endangered Species in England. U: Sporting Classics Daily. <https://sportingclassicsdaily.com/english-setters-the-endangered-species-in-england/> Pristupljeno 10. 4. 2019.
14. KODELA, L. (2016): Kinologija. <http://istrapedia.hr/hrv/1326/kinologija/istra-a-z/> Pristupljeno 9. 4. 2019.
15. MADUNA, D. (1991): Psi - odgoj, obrazovanje i psihofizička priprema, Slavonski Brod, Dominik Maduna, str. 15- 237.
16. PUGNETTI, G. (1993): Sve o psima, Mladinska knjiga Zagreb, Zagreb, str. 3- 265.
17. RINCON, P. (2012). UK native dog breeds 'at risk of extinction'. BBC News. <https://www.bbc.com/news/science-environment-16665702> Pristupljeno 30. 3. 2019.
18. ROBERTS, J. (1978): "Setters at work, by Auriel Mason", The Irish Setter, London, Popular Dogs Publishing str. 114- 116.
19. STEAD, V. (2013). English Setter Dog Training and Understanding Their Behavior. lulu. com, e-book str. 4- 22. <https://books.google.hr/books?id=iuocKJw7rrcC&pg=PA3&dq=english+setter&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwjHqdmMtrbhAhUhyKYKHf03At4Q6AEILzAB#v=onepage&q&f=false> Pristupljeno 5. 4. 2019.